

- Е. Д. Руткевич; Вступление Е. Д. Руткевич]. – М.: Медиум, 1995. – 324 с.
4. Вебер М. Государство и общество / М. Вебер; [пер. з нім. М. Кушнір]. – К.: Весвіт, 2012. – 1112 с.
5. Горбатенко В. П. Стратегія модернізації суспільства: Україна і світ на зламі тисячоліть / В. П. Горбатенко. – К.: Академія, 1999. – 240 с.
6. Ковалев А. Д. Формирование теории действия Т. Парсонса / А. Д. Ковалев // История теоретической социологии: В 4-х тт. – М.: Канон, 1998. – Т.3. – С.150–199.
7. Кравченко Е. И. Социологическая концепция Э. Гоффмана / Е. И. Кравченко // Современная американская социология / Под ред. В. И. Добренюкова. – М.: Изд-во МГУ, 1994. – С.157–179.
8. Крамер Дж. Маски авторитарности: Очерки о гурзу / Дж. Крамер, Д. Олстед; [Пер. с англ.]. – М.: Прогресс–Традиция, 2002. – 346 с.
9. Кули Ч. Х. Человеческая природа и социальный порядок; [Пер. с англ.]. – М.: Идея–Пресс, Дом интеллектуальной книги, 2000. – 320 с.
10. Миллс Ч. Высокая теория / Ч. Миллс; [пер. с англ.] // Американская социологическая мысль: Тексты. – М.: Изд-во МГУ, 1996. – С.147–167.
11. Падьюло Ж. Социальный порядок: принципы социологического анализа / Ж. Падьюло, реферат О. Е. Трущенко; [пер. с англ.] // Современные социологические теории общества. – М.: ИНИОН РАН, 1996. – С.108–109.
12. Парсонс Т. Система современных обществ / Т. Парсонс; [пер. с англ. Л. А. Седова, А. Д. Ковалева; под ред. М. С. Ковалевой]. – М.: Аспект пресс, 1998. – 270 с.
13. Ролз Дж. Теория справедливости / Джон Ролз; [пер. з англ. О. Мокровольський]. – К: Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2001. – 822 с.
14. Фотев Л. Джордж Хоманс: теория социального обмена // Современная американская социология. – М.: Изд-во МГУ, 1994. – С.119–131.
15. Эйзенштадт Ш. Революция и преобразование обществ: Сравнительное изучение цивилизаций / Ш. Эйзенштадт; [пер. с англ.]. – М.: Аспект Пресс, 1999. – 416 с.
16. Gore A. The Future: Six Drivers of Global Change / Albert Gore. – Random House, 2013. – 592 p.

References

1. Bajme K. Politychni teorii' suchasnosti / K. fon Bajme; [per z nim. M. Kultajevoi' ta M. Wojchenka]. – K.: Stylos, 2008. – 396 s.
2. Bauman Z. Individualizirovannoe obshhestvo / Z. Bauman; [per. s angl. pod red. V. L. Inozemceva]. – M.: Logos, 2002. – 390 s.
3. Berger P. Social'noe konstruirovaniye real'nosti: Traktat po sociologii znaniya / Piter Berger, Tomas Lukman; [per. s angl. E. D. Rutkevich; Vstuplenie E. D. Rutkevich]. – M.: Medium, 1995. – 324 s.
4. Veber M. Gospodarstvo i suspiil'stvo / M. Veber; [per. z nim. M. Kushnir]. – K.: Vsesvit, 2012. – 1112 s.
5. Gorbatenko V. P. Strategiya modernizatsii' suspiil'stva: Ukrai'na i sviit na zlami tysyacholit' / V. P. Gorbatenko. – K.: Akademija, 1999. – 240 s.
6. Kovalev A. D. Formirovaniye teorii' dejstvija T. Parsonsa / A. D. Kovalev // Istorija teoreticheskoy sociologii: V 4-h tt. – M.: Kanon, 1998. – T.3. – S.150–199.
7. Kravchenko E. I. Sociologicheskaya koncepciya Je. Goffmana / E. I. Kravchenko // Sovremennaja amerikanskaja sociologija / Pod red. V. I. Dobren'kova. – M.: Izd-vo MGU, 1994. – S.157–179.
8. Kramer Dzh. Maski avtoritarnosti: Ocherki o guru / Dzh. Kramer, D. Olsted; [Per. s angl.]. – M.: Progress–Tradiciya, 2002. – 346 s.
9. Kuli Ch. H. Chelovecheskaja priroda i social'nyy porjadok; [Per. s angl.]. – M.: Ideya–Press, Dom intellektual'noj knigi, 2000. – 320 s.
10. Mills Ch. Vysokaja teoriya / Ch. Mills; [per. s angl.] // Amerikanskaja sociologicheskaja mysl': Teksty. – M.: Izd-vo MGU, 1996. – S.147–167.
11. Pad'olo Zh. Social'nyy porjadok: principy sociologicheskogo analiza / Zh. Pad'olo, referat O. E. Trushhenko; [per. s angl.] // Sovremennyye sociologicheskie teorii' obshhestva. – M.: INION RAN, 1996. – S.108–109.
12. Parsons T. Sistema sovremennykh obshhestv / T. Parsons; [per. s angl. L. A. Sedova, A. D. Kovaleva; pod red. M. S. Kovalevoj]. – M.: Aspekt press, 1998. – 270 s.
13. Rolz Dzh. Teoriya spravedlyvosti / Dzhon Rolz; [per. z angl. O. Mokrovol's'kyj]. – K.: Vyd-vo Solomii' Pavlychko «Osnovy», 2001. – 822 s.

14. Fotev L. Dzhordzh Homans: teoriya social'nogo obmena // Sovremennaja amerikanskaja sociologija. – M.: Izd-vo MGU, 1994. – S.119–131.
15. Jeizenshtadt Sh. Revoljucija i preobrazovanie obshhestv: Sravnitel'noe izuchenie civilizatsij / Sh. Jeizenshtadt; [per. s angl.]. – M.: Aspekt Press, 1999. – 416 s.
16. Gore A. The Future: Six Drivers of Global Change / Albert Gore. – Random House, 2013. – 592 p.

Litvinenko I. I., Candidate of Political Science, Head of Social Sciences Department, Cherkasy Faculty of the National University «Odessa Law Academy» (Ukraine, Cherkasy), irinlevchu@yandex.ru

Dynamic social order in the situation of radical changes in society

Modern theories of social order are increasingly based on the concept of social order as a result of constant renewal of dynamic equilibrium. Particularly difficult, and therefore particularly urgent and important it is the task of restoring this social equilibrium and social order in terms of radical social change.

In the process of legitimization the social order becomes necessary character of the balance of necessary changes and save those settings that provide self-identity of a given society. Thus, the social order stands although extremely important, but only the mean of the dynamic reproduction of social self-identity, and this self-identity is implemented directly through legitimization mechanisms that the citizens recognition procedure is. Consequently, no social order is the cause of legitimization, but on the contrary legitimization determines the kind of social order that best ensure its interests. Although the current political process looks quite opposite – as if social order imposes public legitimacy of existing social institutions, but in fact, as the experience of social revolutions (in particular, in Ukraine), an imposing possible only to the extent of the consent of the people.

Keywords: social order, dynamic social order, radical change of society, legitimacy, power.

* * *

УДК [123.1:008:32]:141.5«17/18»

Скляр О. Ю.,
здобувач кафедри політології філософського
факультету, Київський національний
університет ім. Тараса Шевченка
(Україна, Київ), olegsklyar@ukr.net

**ПОЛІТИЧНА СВОБОДА В КОНТЕКСТІ
ПРАВОВИХ ВІДНОСИН І СУЧАСНІСТЬ**

Права і свободи громадян завжди йдуть пліч-опліч. Право є законодавством будь якої країни. В даній роботі розглядається співвідношення законів і політичної свободи сьогодення.

Ключові слова: політична свобода, законодавство, право.

Кожен громадянин усе своє життя проводить опираючись на закони. Саме закон дозволяє людині навчатись, працювати у тій чи іншій сфері, відпочивати у різний спосіб тощо. Водночас ми відчуваємо, що усе перераховане ми отримуємо завдяки свободі. Саме тому потрібно з'ясувати вплив закону на свободу.

Одні закони дозволяють якісь дії, другі забороняють, інші карають, тому у кожній державі постійно змінюються ті чи інші закони. Як відомо держава не лише опікується своїми громадянами але й піклується і про своє збереження. Тут важливо з'ясувати яким чином сучасна розробка та зміна законів впливає на політичну свободу громадян.

Мета статті. З'ясувати вплив закону на формування політичної свободи.

Невирішені раніше питання стосовно даної теми. Філософські і політичні погляди на свободу представлені ще античними мислителями Сократом, Аристотелем, Епікуром та іншими. Послідовниками вивчення феномену свободи стали Т. Гобс, Дж. Локк, Ж. Ж. Руссо, Ш. Л. Монтеск'є та інші мислителі Нового часу. Основою їхнього вчення було розробка індивідуалізму та автономії. І. Кантом та Г. Гегелем філософія свободи

була доповнена розвитком правових відносин. Свобода в юридичному аспекті розглядається і багатьма сучасними науковцями. Зокрема у працях О. П. Донченка П. Д. Біленчука, В. П. Малахова, А. А. Козловського, О. П. Дзьобаня, А. К. Черненка, В. М. Селіванова, Б. Леоні та ін. Але зважаючи на розгорнутий змістовний характер їхніх досліджень недостатньо розкрито вплив закону на формування та дію саме політичної свободи із практичним дослідженням сучасності.

У зв'язку з тим, що наявність політичних прав дозволяє громадянам як впливати на державу так і контролювати її, то реальність політичних прав (тобто якщо наявність політичних прав є реальним інструментом впливу на державу) це дозволяє формувати і реальність політичної свободи. Оскільки основою правової держави є реальність прав і свобод особи, то поки в дійсності існують реальні права, які у свою чергу закріплюють і реальну свободу, громадянське суспільство і є права держави, тобто громадянське суспільство формує саме правову державу. У іншому ж випадку держава і громадянське суспільство існують не зовсім як одне ціле, а в деяких випадках і як ворогуючі сторони.

Особливістю політичних прав і свобод, за деякими винятками, як то об'єднання в неполітичні організації чи права на індивідуальні, або колективні звернення, належать громадянам які досягли певного віку. Наприклад в Україні це особи які є громадянами України та досягли 18-річного віку та набули повної правосуб'єктності. Політичні права на відміну від громадянських (особистих) прав, які від природи є невідчужуваними, відповідно до закону можуть обмежуватися в інтересах громадянського порядку чи національної безпеки. Обмежуючі та вікові особливості політичної свободи пов'язані з можливістю громадян брати участь в управлінні державними справами, вільно обирати та бути обраними до органів державної влади і органів місцевого самоврядування (38 ст. Конституції України). Це право гарантує громадянам безпосередньо здійснювати демократію на місцевому та державному рівнях [1, с. 12].

Дж. Локк розвиває концепцію державотворення посередництвом права. Усе інше є похідним від права. Правом усе повинно починатися, посередництвом права повинно впроваджуватись, на основі права відбуватись. Закон є правовим лише у випадку якщо він оберігає та розширює свободу [2, с. 3].

Із здобутком знань про державу і право, Г. Гегель у XIX столітті у перше у філософсько-правовому аспекті зробив аналіз проблеми держави і права [3, с. 506]. Держава – є людське творіння, тому як людське, може перебувати у сфері свавілля, випадковостей та помилок. Звідси Г. Гегель дає нам настанову на розбудову «розумної» держави посередництвом права [3, с. 508]. Тому за його вченням лише потрібні, розумні закони сприяють процвітанню держави та суспільства [3, с. 510].

Юридика професія в США вважається найпрестижнішою та найпопулярнішою [4], взявши за основу право, є однією із найвпливовіших країн світу.

Права людей – є межами дії влади. Це сфера життєдіяльності людей в яку держава не повинна порушувати. Науковець Чепульченко розглядаючи правові стосунки громадянського суспільства дає нам розуміння політичної свободи. Вона виступає в концепції прав людини ґрунтованої на трьох положеннях: 1. Влада

обмежена. 2. Кожна людина має свій автономний світ, а звідси і втручатися в який не повинна жодна сила. 3. Кожна людина захищаючи свої права може висувати претензії до держави. Тому громадянське суспільство повинно мати можливість свого розвитку незалежно від державних процесів [5, с. 3]. *Не розвиваючись людина часто відчуває себе невпевненою особою та стає пасивним індивідом держави, котрим легше маніпулювати.*

Науковець В. І. Тимошенко розглядаючи державу як гарант феномену свободи опираючись на вчення Г. Гегеля вважає, що держава є ідеєю розуму, свободи та права. Тому сучасна держава повинна розуміти свободу як соціальний статус який надається індивіду правовими інститутами підтриманими спільнотою. На свідомість людини у стані вільного вибору прагнуть впливати соціальні інститути. Впливаючи на свідомість індивіда автоматично іде вплив на його свободу. Держава, маючи величезні можливості для такого впливу зацікавлена у стабільності своїх структур, прагне нав'язати свої інтереси індивідам, подаючи їх як необхідність. Спроба зберегти свободу вибору та дії опиняється у суперечливих відносинах із зовнішніми вимогами держави. Але держава прагне, щоб прояви свободи залишалися лише у межах суспільної необхідності тому влада розроблює закони спрямовані на втримання енергії, пристрастей та дій громадян якщо вони мають небезпечну спрямованість для держави. Вирішенням цих суперечностей повинно виступити право [6, с. 86–87].

За вченням Гегеля держава по суті свого утворення є джерелом свободи. Свобода у дії в державі проявляється у тім, що особа в державі реалізує свої інтереси і своє право (у системі сім'ї та громадянського суспільства) [7, с. 286]. Тобто побудував сім'ю кожен її член уже піклується не лише про себе алей один про одного. Для утримання сім'ї, її розвитку та реалізації інтересів кожної особи складу сім'ї, знову ж кожна особа у той чи інший спосіб реалізує свої інтереси: глава сім'ї зазвичай заробляє кошти для утримання сім'ї, дружина виховує дітей тощо. Усі ці потреби звісно не можуть реалізуватися поза державою, таким чином утворюється спільнота за схожими інтересами задля реалізації яких і створена держава. Звідси держава повинна працювати таким чином, щоб не відсторонювати власний інтерес особи, а надати змогу для його реалізації у системі цілого і для користі системи цілого. У випадку двосторонньої корисності індивід відчуває себе підданим держави у якості громадянина. Громадянин відчуває, що є частиною держави і у свою чергу виконує покладені на нього обов'язки держави як потрібної рівноваги задоволення інтересів інших громадян. У заміні покладених на нього обов'язків індивід відчуває право на свою безпеку і безпеку свого майна. Держава ж отримує таким чином міць свого існування. Єдність обов'язків і права поєднує те, що потребами держави і є право індивідів, бо держава і є організація свободи. Безсумнівно вірно часто говорили, що ціллю держави є щастя громадян, адже якщо громадяни не можуть реалізувати свої інтереси на фоні інтересів інших громадян, то дії і міць такої держави сумнівні [7, с. 288–291].

Але як тоді сталося, що такий задум став спотворюватись?

Про державний устрій той чи іншої держави йде нескінченна розмова. Гегель писав, що насправді мало

хто розуміє державний устрій у тому числі і уряди, поверхня їхнього розуміння полягає у релігії і благочесті. Тому не дивно, що ці розмови призвели до того, що вже й для розумних людей слова: розум, просвіщення, право тощо, у тому числі і державний устрій та навіть свобода! почали вселяти відразу і стало здаватися навіть ганебним приймати участь у обговоренні питання щодо політичного устрою [7, с. 308]. Але таке нерозуміння державного устрою за Гегелем не дивно. Полягає воно у тім, що держава є цілим світом який збудований людиною для себе, тому держава має у собі і для себе просування. Як фізичний світ людині важко до кінця пізнати, так і держава будучи цілим світом взаємовідносин людських стосунків повинна в собі поєднувати усе розмаїття людських відносин, щоб не пригнічувати їхню свободу [7, с. 310]. Народу потрібно відчувати, що його державний устрій відповідає його праву і його стану, інакше державний устрій хоча й буде мати юридичну силу, але не буде мати жодної цінності для громадян [7, с. 315]. У зв'язку обумовленості діяльності держави працею її індивідів, а здатність, уміння, характер відносяться до особливості індивіда, кожен індивід повинен отримати окрім загального виховання індивідуальну спеціальність [7, с. 317]. *На наш погляд це є ключовою ланкою існування і розвитку держави. Але у сучасних умовах це начебто усім зрозуміле відношення доволі часто ігнорується. Тобто, у парламентах, після виборів, коли більшість приходить до влади, то заради збереження влади правлячі сили намагаються майже на усі ключові посади призначити осіб із кола правлячої більшості. Але ж зрозуміло, що і у меншості в парламенті є сильні фахівці у тій чи іншій області знань, які у деяких випадках є значно більш обізнаними у сфері знань на яку призначена особа значно менш обізнана, яка має менше досвіду роботи, є менш компетентною щодо ключових напрямків роботи тощо. Звідси спостерігається правове пригноблення політичної свободи. Пересічні громадяни незалежно від їхньої прихильності до тієї чи іншої політичної сили стають заручниками такої ситуації яка постійно повторюється. Кожна нова політична сила більшості яка приходить до влади перш за все намагається її утримати. І тут їй у допомогу є законне право. Але хоча це право не можна назвати гуманним воно будучи законним не заважає його використовувати правлячий силі. Виходячи з цього громадяни віддавши свої голоси за ту чи іншу партію в надії на те, що її склад буде працювати на благо народу, сили партії відразу починають працювати на своє благо заради збереження влади. Звідси, значна частина громадян дивлячись на таку боротьбу політичних сил у парламентах взагалі перестає цікавитись політикою. Вже звідси проявляється і негативна сторона права більшості в парламенті, для обраних до парламенту, у вигляді вже значно більшої боротьби за прихильність виборців. Частина виборців яка голосувала за придешні до влади кандидатів перестає їм вірити. А у зв'язку з тим що більшість європейських парламентів налічують значну кількість депутатів, для виборців є досить складно слідувати за діяльністю кожного. Звідси головний законодавчий орган, як один із трьох найголовніших нарівні із виконавчим та судовим, може спотворювати увесь державний устрій від якого звісно залежить міра свободи усіх громадян держави. Тобто ціла держава стає постійним заручником тих, або інших, (наступних політичних сил) правлячих індивідів.*

У випадку дійсної участі представників народу із знанням, обговоренням і вирішенням загальних справ, момент формальної свободи знаходить своє право стосовно й усіх інших, не приймаючих участі в уряді членах громадянського суспільства. Завдячуючи звідси позитивним результатам дій представників народу, а також публічним дебатам, більша кількість громадян починає цікавитись політичним життям країни, суспільство починає краще розуміти стан державних справ, тим самим досягає здатності судити про представників народу більш розумно. А крім цього суспільство у більшій мірі починає ознайомлюватись із справами держави і вчиться поважати таланти, чесноти, навички державної влади, та посадових осіб. Публічність у свою чергу служить засобом проти зарозумілості окремих осіб і окремих мас та засобом зростання їхньої освіченості. Через публічність зібрань представницької влади народ також вчиться розуміти свої істинні інтереси. Як правило панує уявлення про те, начебто усі знають що є корисним для держави і на зібраннях представників влади лише висловлюють це знання. На справі якраз частіше відбувається протилежне. Звісно такі зібрання є обтяжливими для тих правлячих індивідів котрі не є достатніми фахівцями своєї справи, тих, які виконують неналежним чином свої обов'язки і не зможуть надати повноцінного звіту про виконану роботу, тих правлячих індивідів котрі не мають достатньо гострого розуму та красномовства, щоб завжди дати достойну відповідь. Але все ж публічність є найбільш формуючим засобом для державних інтересів [7, с. 351]. Там де існує публічність представників народу, проявляється зовсім інше, значно активніше відношення громадян до держави. Лише завдячуючи публічності кожного акту парламенту, вони становляться відомими та пов'язані із широким загальним суспільною думки. Громадянська думка є теоретичний спосіб пізнання того, що людина хоче і уявляє. Важливість із теоретичного, здійснюється в державному устрою, тому суспільна думка в усі часи мала велику силу, в наш час вона особливо важлива, бо принцип суб'єктивної політичної свободи знайшов значну важливість і значимість в суспільстві. Те, що повинно утворитися в державі як важливе стає наслідком, переважно завдяки розумінню теоретичного, стосовно конкретних відносин та аргументам на їхню користь. [7, с. 352]. Свобода повинна мати можливість реалізувати себе, мати зовнішній вираз посередництвом свого права. Свобода в правовому статусі існує як така, що себе повністю реалізує його посередництвом. В праві свобода не обмежена бо право не є негативним, а навпаки в праві свобода затверджується. Посередництвом права обмежується навпаки несвобода, у тому сенсі, що право повинно охоплювати усі моральні сфери які охоплює держава [6, с. 387]. Відносно обмеження свободи правом, то роздуми, що свобода є безмежна – це помилкова точка зору. Помилкова тому, що безмежжя найчастіше є фанатизмом який у свою чергу у всьому вбачає межу яку обов'язково потрібно зруйнувати. У такому сенсі така свобода є руйнацією усього [7, с. 388]. Індивід повинен поважати іншого не шкодити йому та його власності. У цьому лише є обмеження свободи. В правовому статусі особа є одиничне для себе, потрібно і іншого також залишати як одиничне для нього, не заважати йому, а він мені. Тут основне положення полягає у взаємному виключенні шкодити один одному. Вимога поважати

власність іншого є позитивним явищем [7, с. 396]. Право є сукупністю законів, розумні і справедливі закони несуть добро. Державні закони є системою законів – законодавством, яке повинно бути спрямованим на справедливе (рівноправне) регулювання – відносин громадян між собою, та відносин громадян із державою. Наприклад в іудейській релігії Бог сам сказав Мойсееві що є добро, коли він дав йому закони і люди дізналися їх [7, с. 420]. Громадяни отримують свої права завдяки своїм обов'язкам. Оскільки окремих громадян здійснює свої обов'язки в державі він є учасником держави. Кожен громадянин який отримує те чого бажає, здійснює це через певні обов'язки. Ці обов'язки встановлені державою і таким чином громадянин отримуючи бажане формує себе в корисного члена суспільства. А звідси – є також і засобом державних інтересів [7, с. 423]. Але завдяки тому, що індивідам надано широке свободне коло дій, то і покладено повний простір надмірностей. А особистість громадян безмірна, в ній немає абсолютного визначення так як кожен громадянин визначає сам для себе міру тих чи інших потреб. По суті це – природно, прагнення здійснити свій задум, свою мрію, чи якусь раптово думку, але у постійному прагненні отримання же чогось, усе це може раптово вийти із рівноваги. Усе зайве потрібно стримувати розумом. Завдяки тому, що для отримання тих чи інших особливостей надано вільне поле дій, покладено і повний простір надмірностей – розкоші, надмірним нахилам тощо. Це призводить до втрати багатьох людей моральності. Таким є становище в громадянському суспільстві. Немає можливості встановити якусь межу того, що дійсно має бути потребою. Постійно відкриваються двері для нових потреб і звідси пошук нових засобів для задоволення нових потреб [7, с. 432]. У разі ж потягу до надмірної розкоші, надмірним нахилам тощо високопосадовців, держава стає ареною олігархічних війн.

У вченні Гегеля для нас особливо цікавим є його ставлення відносно політичної свободи. Він на відміну від інших науковців розглядаючи державу виходить не із принципу захисту свободи, а навпаки свобода отримує своє місце опосередковано від того чи іншого державного устрою.

У Гегеля найкращий державний устрій – це розумний устрій, розумне в ньому – те, що визначено природою поняття тоді і свобода буде існувати згідно свого поняття. Зазвичай розглядаючи дію свободи, йдеться розмова про те, що держава повинна захищати свободу, слугувати перепоною свавілля, сприяти щастю громадян тощо. За Гегелем потрібно від усього цього звільнитися піклуючись про розумність яка виходить із поняття, тоді усе інше додається. Тут Гегель навіть звертається до релігії, звертаючи особливу увагу де йдеться мова про те, що потрібно направити думки на царство Боже, тоді все інше прийде само собою та усі другорядні цілі будуть досягнуті заодно [7, с. 466].

Але у дійсності таке ставлення до свободи є єдиновірним. Якщо проаналізувати кінцевий результат найактивніших захисників свободи – лібералістів, ми знаходимо його у головному документі країни – конституції. Ми завжди чуємо спочатку слово «права». Наприклад, найчастіше записано: «Права і свободи ...», в основі права завжди лежить закон. Таким чином, свобода підпорядкована праву і основі права закону,

або ж скажемо, що свобода зумовлюється законами. Тобто не закон підпорядковується свободі, а навпаки. На перший погляд свобода як результат і в подальшому, основа цивілізаційного розвитку суспільства, та взагалі існування індивідів є незалежна первинна основа людства. У такому разі усе інше повинно утворюватися навкруги свободи як похідне, а тим паче закони. Тут знову потрібно звернути увагу, на погляди Дж. Локка, – якого вважають засновником самою свободоіменуючої – ліберальної концепції. Головним відношенням свободи він пов'язував загальну для всіх свободу в дії загальних для всіх законів. Закон в його справжньому значенні є не стільки обмеження, скільки керівництво для вільного і розумного індивіду у його власних інтересах і наказує лише те, що служить на загальне благо усіх тих, хто підкоряється цьому закону. Якби індивіди могли бути щасливішими без цього закону, то він, зник би як марна річ, сам по собі. Виходячи з цього, незважаючи на усілякі неправдиві тлумачення, метою закону є не знищення і не обмеження свободи, а навпаки її збереження та розширення. У всіх станах живих істот, здатних мати закони, де немає закону, немає і свободи. Свобода полягає у тім, щоб не відчувати обмеження і насильства з боку інших і це не може бути здійснено там, де немає закону. Невірним є висловлювання, що свобода є те що людина повинна отримувати що забажає як нам говорять, тому, що хто міг би бути вільним, якщо б будь-яка інша людина своєю примхою могла би пригнічувати іншу людину? Свободою є можливість людини мати і розпоряджатися як йому завгодно своєю особистістю, своїми діями, володіннями і всією своєю власністю у рамках тих законів, яким він підпорядковується, і, звідси, не наражатися на деспотичну волю інших, а слідувати вільно своїй волі [8, с. 293–294].

Звідси виходить, що в дійсності політична свобода впроваджується у дію завдяки законам. Це підтверджується поглядами Ш. Монтеск'є. Він в якості політичного письменника розглядає всі відносини в суспільстві між людьми і всім іншочим в природі що має вагомий вплив на людину, через призму свободи і позитивного боку законів. Тобто при будь-якого роду поширеної діяльності: торгівлі, виробництві товарів, дослідницької діяльності і т.д., існує багато перешкод де сказано, що певні дії заборонені законом. Це у багатьох людей асоціюється як негативне, частіше обмежуваче ставлення дії для того чи іншого роду діяльності. І дійсно, напевно, немає жодної людини, яка займається в будь-якій з перерахованих видів діяльності в сучасному суспільстві, яка б досить часто не стикалася з таким станом речей. Монтеск'є як і Дж. Локк бачить сенс законів, як повинно бути в «інструкції» для дії, що з самого початку не може розглядатися як негативний стан, лише як позитивне. Що ж стосується різного роду обмежень, то вони повинні існувати в різних випадках як доповнення до позитивного відношення закону – до блага його дії, що б не порушувати свободу інших осіб. У разі ж, коли з якихось причин закон перестає діяти як «інструкція» і як захист людини, як допоміжний фактор для позитивних дій, а ставати лише в тягар, для цього й існують різного роду соціальні (політичні) інститути за допомогою яких люди повинні намагатися здійснити зміни таких законів. Звичайно ж, це практично не можливо здійснити одному громадянину, але вважано, що певній кількості громадян зі схожими поглядами і таким же положенням порядку

речей це під силу. Інакше свобода як мінімум обмежується як політична, так і соціальна яка включає в себе всі види свободи суспільної людини.

Закони – це необхідні відносини які впливають з природи речей [8, с. 11].

Позитивна основа в законі – це відношення справедливості [9, с. 12].

Світ людей ще не керується з такою досконалістю як світ природи так – як люди не йдуть своїми законами, з такою постійністю як природа діє за своїми законами. Почасти це відбувається через те, що людям властиво іноді помилятися, частково тому, що по їх натурі вони часто діють за власним спонуканням, тому буває, що не дотримуються і власних законів. Як фізична істота людина підпорядковується законам природи, як розумова – змінює закони встановлені нїю. Як розумна істота людині властиво ставати жертвою помилки і невідання, тоді віна може втрачати ті пізнання, які їй вдалося придбати. Як чуттєва істота віна знаходиться під безліччю пристрастей. Тому людина може часто забувати свого творця – і Бог йому нагадує про себе в заповідях релігії; людина може часто забувати самого себе – тоді філософи його направляють законами моралі. Відносно людини як частини суспільства, віна здатна забувати своїх ближніх – і законодавці його закликають до виконання своїх обов'язків за допомогою законів політичних і цивільних.

Цим всім законам передують закони природи, так як впливають єдино з устрою нашої істоти [9, с. 12].

Живучи у ХХІ ст. звернувшись до історії чи знайдемо ми приклад вже цивілізаційного тобто державно-суспільного устрою коли можна сказати що тоді дійсно люди побудували державу в якій були свободними і щасливими та можна з них брати приклад? Так є. Це приклад реалізації заснований на так званих утопічних ідеях. Як відомо утопічні погляди сягають ще часів Платона його праці «Государство», значно пізніші праці Т. Мора «Утопія», та Т. Кампанеллі «Місто сонця», історично утопічними є погляди Ш. Фур'є, К. А. Сен-Симона, Р. Оуена, та інших відомих мислителів. Якщо ідеї таких видатних мислителів мають значне історичне місце, значить вони не даремно існують. І у дійсності в теорії конституціоналізму частіше за все не береться до уваги знання людства прикладу здійснення утопії. Тому, вважаю за доцільне розглянути приклад, коли утопічні ідеї призвели не лише до створення, а до успішного функціонування державної системи заснованої на ідеях утопізму [10, с. 95]. У перекладі з давньогрецької мови існує два варіанти перекладу слова «утопія». Один варіант – «місце якого немає», інший – «благословенна країна». У XVII–XVIII ст. існувала утопічна республіка єзуїтів в Південній Америці на території сучасного Парагваю. Єзуїти утворили державу на засадах релігійних правових принципів на основі католицької релігії. Вони проголошували рівність у володінні усім необхідним, підтримували загальне право та обов'язок на отримання освіти, та що не властиво більшості громадянам у наш час, відкидали потяг до накопичення власності. Корені цих ідей сягають общин перших християн. Єзуїти досить успішно реалізували ці ідеї у межах ідеальної держави – Республіки Гуарані, поселення якої існували у період між 1610 і 1767 рр., на території площеною близько 150 тисяч квадратних кілометрів, засновано

на ній було 38 поселень. Племена індіанців гуарані не мали нічого спільного з розвиненими цивілізаціями інків, ацтеків чи майя, та навіть у період появи перших єзуїтів у цьому племені існував канібалізм (деяких з перших єзуїтів індіанці племені гуарані з'їли). Але далі індіанці охоче почали оселятися в єзуїтських поселеннях незважаючи навіть на те, що періодично португальці нападали на індіанців та перетворювали їх на рабів. Оголені індіанці почали звикати до одягу прилучатися до релігії, почали дотримуватися релігійних заповідей, навчалися грамоті, спільно працювали та відпочивали, зароблене ділили порівну, та відмовлялися від полігамії на користь однієї дружини. У таких поселеннях де мешкало до 8 тисяч осіб, вставали зранку за ударом дзвону, спільно молилися та снідали. Далі діти старші за 7 років йшли до школи, решта працювали на спільному полі з піснями. Після обідньої годинної перерви до 5 години вечора оброблялися сімейні ділянки (усі роботи супроводжувалися колективними співами) [10, с. 96]. Таку державність єзуїти підтримували протягом багатьох десятиліть і так успішно, що приклад такої державності почав турбувати більшість Європейських провідних монархій. Тому єзуїтам запропонували залишити територію Парагваю та згорнути там усі свої місії, а після відмови єзуїтів почалося військове протистояння з португальськими та іспанськими колоніальними військами яке йшло десятиліття. На передові для того часу конституційно-правові ідеї єзуїтів, західні монархи та Папа Римський зреагували повсюдною забороною діяльності ордену єзуїтів [10, с. 97]. Притулок єзуїтам надала російська імператриця Катерина II, а у 1802 р. за дозволом Олександр I, у Санкт-Петербурзі було відкрито єзуїтську школу для навчання в ній дітей аристократів. Але у 1815 р. із-за протестів громадськості за надмірний вплив єзуїтської школи на свідомість аристократів єзуїтів було вислано із Санкт-Петербургу, а у 1820 р. взагалі із Росії. Орленко В., Орленко Л. вивчаючи еволюцію прав і свобод людини виявили послідовність вчення єзуїтів в утопічних проектах конституцій декабристів, завдяки поширенню гуманістичних правових ідей єзуїтських шкіл Російської імперії [10, с. 97].

Звідси, для нас є позитивний історичний приклад побудови державно-суспільних відносин на засадах релігійно-правових принципів, тому, звичайно потрібно у першу чергу аналізувати політичні системи країні світу, та впроваджувати у життєві реалії їхні сильні сторони, але потрібно і аналізувати історичні здобутки. Життя громадян сучасного світу у ХХІ ст. отримує безліч негативних наслідків розвиненості людства: жажливі екологічні проблеми коли в наш час у більшості водоймищах заборонено купатися та навіть у багатьох пляжах азовського моря; з'явилися такі жажливі хвороби як снід, різного роду грипи як то пташиний, люди почали частіше хворіти тощо. Нажаль людство ще почало отримувати нові форми загрози свободам громадян, такі як тероризм, різного роду організована злочинність тощо. Тому стає очевидним значущість аналізу не лише сучасних, але і минулих позитивних державно-суспільних відносин для запровадження у сучасність їхніх принципів державного устрою.

Ш. Монтеск'є, французький мислитель, юрист, політичний діяч, порівнював законодавство Республіки Гуарані із Лікургом та Платоном і писав, що єзуїти

управляли людьми з метою зробити їх щасливими і реалізували мрії про Утопію. Д. Дідро, енциклопедист Французького Просвітництва з повагою писав про суспільно-державні стосунки які здобули єзуїти [10, с. 96].

Ми маємо сучасні приклади інших держав які в останньому столітті незважаючи на величезну концентрацію здобутих знань знаходяться у пошуку гармонії людини з державою та природою (збереженні та відновленні природних середовищ). Але ми маємо і історичний досвід гармонійних суспільно-державних стосунків, тобто коли людина була забезпечена усім необхідним, відчувала себе захищеною та почувалась вільною, при цьому працюючи на своє та загальносуспільне благо. Стосовно ж того що приклад єзуїтів, історично, має утопічний характер розвитку, то реалізувавши утопічні ідеї така державність (з перекладу на давньогрецьку мову як зазначалося, що має два варіанти перекладу утопії), асоціюється із переходом з одного з варіантів перекладу – «місія якого немає», до іншого – «благословенної країни».

Висновок. Підсумовуючи юридичну складову політичної свободи виходить, що свобода підпорядкована закону тому, що закон є дією (інструкцією дії) свободи на практиці, та захист громадян від свавілля інших. Звідси, чим кращі закони існують в державі тим більше свободи мають її громадяни.

Список використаних джерел

1. Скрипнюк О. Права та свободи людини в конституційній системі України (частина перша) / О. Скрипнюк // Публічне право. Науково-практичний юридичний журнал. – 2011. – №4. – С.6–14.
2. Солових В. П. Правова держава і класична (адміністративна) модель державного управління: формування та взаємодія / В. П. Солових // Теорія та практика державного управління. Збірник наукових праць. – 2009. – Вип.2 (25) – С.3. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tpdu_2009_2_7
3. Ряшко В. І. Діалектика взаємозв'язку держави і громадянського суспільства у «Філософії права» Г. Гегеля / В. І. Ряшко, О. В. Ряшко // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. серія юридична. – 2013. – Вип.4. – С.505–514.
4. Вікіпедія [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/Юридична_професія_у_США
5. Чепульченко Т. О. Правова держава як гарант дотримання основних демократичних принципів та прав людини у суспільстві / Т. О. Чепульченко // Вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут». Політологія. Соціологія. Право. – 2012. – №2. – С.110–114.
6. Тимощенко В. Держава як гарант свободи людини (з історії політичної і правової думки) / В. Тимощенко // Наукові записки. Т.26: Юридичні науки / Нац. ун-т «Києво-Могилянська академія»; [Редкол. тем. вип. Козюбра М. І. та ін.; упоряд.: Козюбра М. І., Александрова Н. В.]. – К.: Києво-Могилянська академія, 2004. – С.85–87.
7. Гегель Г. В. Ф. Філософія права / Г. В. Ф. Гегель [пер. с нем. Б. Г. Столпнера, М. И. Левиной]. – М.: Мысль, 1990. – 525 с.
8. Локк Дж. Сочинения: В 3 т. / Джон Локк. – М.: Мысль, 1988. – Т.3.
9. Монтеск'є Ш. Л. О духе законов / Шарль Луи Монтеск'є. – М.: Мысль, 1999. – 672 с.
10. Орленко В. Еволюція прав і свобод людини / В. Орленко, Л. Орленко // Право, законодавство, юридична практика. Вісник КНТЕУ. – 2011. – №3. – С.89–100.

References

1. Skrypnyuk O. Prava ta svobody ljudyny v konstytucijnij systemi Ukrainy (chastyna persha) / O. Skrypnyuk // Publichne pravo. Naukovo-praktychnyj jurydychnyj zhurnal. – 2011. – №4. – С.6–14.
2. Solovyh V. P. Pravova derzhava i klasychna (administrativna) model' derzhavnogo upravlinnja: formuvannja ta vzajemovplyv / V. P. Solovyh // Teorija ta praktyka derzhavnogo upravlinnja. Zbirnyk naukovykh prac'. – 2009. – Vyp.2 (25) – С.3. [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tpdu_2009_2_7

3. Rjashko V. I. Dialektyka vzajemovz'jazku derzhavy i gromadjans'kogo suspil'stva u «Filosofii' prava» G. Gegelja / V. I. Rjashko, O. V. Rjashko // Naukovyj visnyk L'vivs'kogo derzhavnogo universytetu vnutrishnih sprav. serija jurydychna. – 2013. – Vyp.4. – С.505–514.

4. Vikipedija [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: https://uk.wikipedia.org/wiki/Jurydychna_profesija_u_SShA

5. Chepul'chenko T. O. Pravova derzhava jak garant dotrymannja osnovnyh demokratychnyh pryncypiv ta prav ljudyny u suspil'stvi / T. O. Chepul'chenko // Visnyk Nacional'nogo tehničnogo universytetu Ukraïny «Kyïvs'kyj politehničnyj instytut». Politologija. Sociologija. Pravo. – 2012. – №2. – С.110–114.

6. Tymoshenko V. Derzhava jak garant svobody ljudyny (z istorii' politychnoi' i pravovoi' dumky) / V. Tymoshenko // Naukovi zapysky. T.26: Jurydychni nauky / Nac. un-t «Kyjevo-Mogylyans'ka akademija»; [Redkol. tem. vyp. Kozjubra M. I. ta in.; uporjad.: Kozjubra M. I., Aleksandrova N. V.]. – K.: Kyjevo-Mogylyans'ka akademija, 2004. – С.85–87.

7. Gegel' G. V. F. Filosofija prava / G. V. F. Gegel' [per. s nem. B. G. Stolpnera, M. I. Levinoy]. – M.: Mysl', 1990. – 525 s.

8. Lокk Dzh. Sochinenija: V 3 t. / Dzhon Lокk. – M.: Mysl', 1988. – Т.3.

9. Montesk'e Sh. L. O duhe zakonov / Sharl' Lui Montesk'e. – M.: Mysl', 1999. – 672 s.

10. Orlenko V. Evolucija prav i svobod ljudyny / V. Orlenko, L. Orlenko // Pravo, zakonodavstvo, jurydychna praktyka. Visnyk KNTU. – 2011. – №3. – С.89–100.

Sklyar O. Yu., competitor of the Department of Political Science Faculty of Philosophy, Taras Shevchenko National University of Kyiv (Ukraine, Kyiv), olegsklyar@ukr.net

Political freedom in the context of legal relations and modernity

Civil and political rights always walk alongside of each other. The law is a legislation of any country. In the given work the correlation of today's laws and political freedom is considered.

Keywords: political freedom, legislation, law.

* * *

УДК 327.7

Смокова Г. І.,
аспірантка кафедри політології та державного управління, Донецький національний університет (Україна, Вінниця), annabella1717@gmail.com

КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЯ ЦІННІСНИХ ЗАСАД ПОЛІТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Початок третього тисячоліття ознаменував приходом нового постіндустріального, постмодерністського етапу розвитку суспільства. Його характерна риса – криза цінностей та становлення більш складних соціально-політичних відносин, що потребують оновлення існуючого ладу буття та морально-етичного киталту, на якому вони базуються. Враховуючи головний принцип успішного транзиту деяких пострадянських країн – будівництво демократії «знизу», принциповим для вітчизняного державного управління є розкриття аксіологічних засад функціонування інститутів влади, які формують основу громадянського суспільства, його ціннісну свідомість. Якщо влада не відповідає ціннісним засадам суспільства, вона знецінюється в очах соціуму й перетворюється на руйнівну силу, яка згодом може спровокувати появлення вибухового протестного потенціалу та відкат до авторитаризму. Таким чином, мета даної статті – дослідити основні теоретичні підходи до вивчення ціннісних засад політичної діяльності, які дають змогу з'ясувати значення аксіологічного чинника в політиці.

Ключові слова: постмодернізм, життєві цінності, політичні цінності, перехідні системи, політична культура.

Україна зараз переживає досить складні часи, коли комплекс соціально-політичних проблем ускладнюється й культурною кризою, яка призводить до деградації суспільства та розмиття ціннісних орієнтацій. Відсутність духовного потенціалу нації має, як наслідок, руйнування державності, втрати того фундаменту, що об'єднує спільноти на моральному рівні – відчуття єдності. Тому, саме нові універсальні вартості мають остаточно закріпити поступ демократичного державотворення в